

سرنوشت کتابخانه‌ها در عصر دیجیتال

نویسنده: هالی کوربی^۱
مترجم: محمد امین اسپروز

تصویر کتابخانه‌های را تداعی می‌کند؛ که فرقی نمی‌کند در سال ۱۹۸۰ باشیم یا ۲۰۱۳. به گفته کنت الیور^۲، مدیر کتابخانه، این احساس بی‌زمانی به این خاطر است که خواندن صرف‌نظر از موقعیت (زمان و مکان) همچنان اهمیت دارد. او می‌گوید: «من فکر می‌کنم بیشتر والدین فهمیده‌اند که مطالعه، اساس موفقیت در زندگی است. آن‌ها می‌دانند که کتابخانه‌ها، صرف‌نظر از ظاهرشان، برای کسب علم و مطالعه‌اند. یکی از ارزش‌های اصلی ما در اینجا ترویج عشق به مطالعه است. والدین آن را درک می‌کنند و برنامه‌های مرتبط پیش رو فقط نقش حمایت و آموزش این ارزش را دارد.» تحقیق اینترنتی اخیر پیو^۳ روی والدین، مطالعه و کتابخانه‌ها حاکی از آن است که دلیل اصلی مراجعه ۸۵ درصد والدین به

کتابخانه عمومی اصلی نشویل^۴ در ساختمانی مجلل در مرکز شهر، دارای بخش کودکان است. این بخش پر از مکان‌های راحت برای نشستن، آثار هنری بزرگ و یک سالن تئاتر با شکوه برای برگزاری نمایش‌های عروسکی و داستان‌گویی‌های تعاملی است. چندی پیش در یک بعد از ظهر گذارم به آنجا افتاد. کودکانی در سنین مختلف، در میان قفسه‌های دو طبقه‌ای کتابخانه، که متناسب با اندازه دست‌های کودکان ساخته شده است، نشسته یا روی فرش دراز کشیده بودند. دو دانش‌آموز ابتدایی در ردیف رایانه‌ها مشغول بازی آموزشی بودند و والدینشان با استفاده از رایانه‌ها کتاب‌ها را جست‌وجو می‌کردند. ردیفی از والدین و کودکان، در انتظار صحبت کردن با یکی از دو کتابدار بودند. این تصویر به طرز شگفتی قدیمی به نظر می‌رسید؛ اگر رایانه‌ها و مبللمان مدرن را نادیده بگیریم، این

کتابخانه‌ها، گرفتن کتاب برای فرزندان‌شان است و این با هدف سنتی کتابخانه‌ها و نیز اصلی‌ترین آن، که ارائه مطالب خواندنی است، تطابق دارد.

اما آیا این روند در حال تغییر است؟ با اینکه هیچ‌کس منکر ترویج سواد توسط کتابخانه نیست، انکار این مسئله هم دشوار است که انقلاب فناوری، باعث تغییر نحوه استفاده مردم از کتاب و روش‌های ارائه خدمات کتابخانه‌ها به والدین و فرزندان شده است. در برخی کتابخانه‌ها، دانش‌آموز می‌تواند کتاب‌های الکترونیکی را به صورت برخط (آنلاین) دریافت کند، از برنامه تلفن همراه برای یافتن منابع مرجع استفاده کند، در «فضاهای خلاقیت»^۲ تعیین شده، چیزهایی به وجود آورد، از کلاس‌های «فعالیت‌های متکی به خود»^۳ بهره‌برداری یا جلسه‌هایی در فضاهای اجتماعی چند کاربری برگزار کند. کتابخانه‌ها نشویل با حمایت مالی بنیاد مک آرتور^۴، یک آزمایشگاه آموزشی ایجاد کرده است که نوجوانان در آن قادر به ضبط موسیقی، نوشتن داستان و مواردی از این گونه‌اند؛ فضایی آزاد پر از تجهیزات؛ آن‌طور که اولیور می‌گوید: «برای ایجاد محتوا نه فقط استفاده از آن».

در مطالعه اخیر پیو در مورد کتابخانه‌ها و اینترنت، یکی از کتابداران به محققان گفت: «من معتقدم کتابخانه‌های عمومی باید به جای «مکان دانش»، بیشتر به سمت ایجاد یک «مکان قابل دسترس» حرکت کنند. این چیزی است که عموم مردم می‌خواهند، و ما اینجا هستیم تا این را به آن‌ها ارائه دهیم.» افزون بر استفاده از فناوری، بسیاری از کتابداران معتقدند که اطلاعات و امکان دسترسی به آن، با هم ارتباط نزدیک دارند. آن‌ها بر این باورند که هنوز کتابخانه مسئولیت هر دو موضوع را به عهده دارد.

به گفته کیت هویت^۵، کتابدار مدرسه فاربروک^۶، واقع در شورت هیلز نیوجرسی، امروزه برای کتابخانه‌ها امکان انتخاب بین یکی از دو موضوع اطلاعات و در دسترس بودن مطرح نیست. او می‌گوید: «من تلاش می‌کنم کتابخانه‌ام را به مرکزی برای یادگیری، همکاری، اجتماع، تنوع و نوآوری تبدیل کنم. کتابخانه‌ها باید برای رفع نیاز مراجعه‌کنندگان و دانش‌آموزان تکامل یابند. البته آن‌ها به معنای واقعی کلمه «محافظه‌کار» نیز هستند؛ به این معنا که از دانش و فرهنگ گردآوری شده در طول زمان محافظت می‌کند.»

هویت تلاش می‌کند مطالب چاپی و فناوری دیجیتال را با هم ترکیب کند، تا دانش‌آموزانش بتوانند هر دو را به خوبی درک کنند. مثال او انتقال اکثر کتاب‌های مرجع به یک پایگاه داده برخط (آنلاین) است که به تازگی انجام داده است. دایرةالمعارف‌های برخط نسبت به نوع چاپی‌شان بسیار «سریع‌تر و به‌روزتر» هستند. همچنین، پر از پیوند^۱ به سایر مطالب معتبرند. او می‌گوید: «با استفاده از ابزار دیجیتال، بخش منابع بسیار پربارتر است اما در مورد کتاب‌های مصور کودکان،

من ترجیح می‌دهم آن‌ها به جای خیره شدن به برنامه، به کتاب چاپی نگاه کنند.»
کنت اولیور می‌گوید:

«اطلاعات و دسترسی به آن، پیش از دوره دیجیتال نیز برای بسیاری از خانواده‌ها وابسته به یکدیگر بوده‌اند بدون دسترسی آزادی که کتابخانه‌ها دارند، کسی نمی‌تواند اطلاعاتی را که می‌خواهد به دست آورد. من فکر می‌کنم آنچه بسیاری از مردم درباره حرفه ما فکر می‌کنند دقیق نیست، اینکه همه رایانه دارند و همه می‌توانند کتاب بخرند.»

تیفانی ورزشانی^۱، مدیر خدمات کودکان و نوجوانان در کتابخانه هینسدیل، معتقد است با اینکه کتابخانه‌ها می‌توانند اطلاعات را انبار کنند اما نگاه‌دارندگان اطلاعات نیستند؛ همانند اینترنت، اطلاعات باید کشف شود. با اینکه کتابخانه‌ای که او در آن کار می‌کند در حومه شهر شیکاگو واقع شده و هم نسخه چاپی و هم دیجیتال، موسیقی و دی‌وی‌دی در آنجا موجود است، به اعتقاد او تجربه استفاده از کتابخانه باید اکتشافی و خود-راهبر باشد. با اینکه کتابخانه او به ابزار فناوری مانند جست‌وجو، رزرو کتاب و پرداخت آنلاین مجهز شده است، او بر اهمیت آموزش خودبسنده‌گی به کاربران تأکید دارد: «ما سعی می‌کنیم مردم هر چه بیشتر متکی به خود شوند و کتابخانه نیز انعطاف‌پذیرتر شود تا هر چه بیشتر پاسخگوی نیازهای مشتریان باشد.»

چه آینده‌ای در انتظار کتابخانه است؟

وقتی به آینده می‌نگریم، فکر می‌کنیم که کتابخانه‌ها علاوه بر ایجاد دسترسی به یادگیری و اطلاعات، چه به صورت چاپی و چه به صورت دیجیتال، چه کاربرد دیگری می‌توانند داشته باشند؟

یکی از ویژگی‌های منحصر به فرد کتابخانه‌ها، کتابدارها هستند که در یافتن موضوعات تحقیقاتی و یافتن پاسخ، به‌طور رایگان به بازدیدکنندگان کمک می‌کنند.

اولیور می‌گوید: «ماهیت کار ما کمک به مردم است. به نظر من، ما تنها نهادی هستیم که در آن واحد فقط به یک نفر کمک می‌کند و تا نیاز او برطرف نشود دست از کار نمی‌کشد.» با اینکه بسیاری از والدین در تحقیق پیو گفته بودند ترجیح می‌دهند از خدمات تحقیقاتی برخط استفاده کنند، برگزارکنندگان تحقیق به آن‌ها یادآوری کردند که کتابدارها نه تنها پاسخ‌ها را پیدا می‌کنند بلکه به آن‌ها آموزش می‌دهند که خودشان پاسخ‌ها را به صورت دیجیتال یا چاپی، پیدا کنند. به قول معروف، «به جای دادن ماهی، به آن‌ها ماهی‌گیری یاد می‌دهند.» یک کتابدار دیگر می‌گوید:

«یک کتابدار در یافتن منابع به مراجعه‌کنندگان کمک

کتابخانه‌های عمومی باید به جای «مکان دانش»، بیشتر به سمت ایجاد یک «مکان قابل دسترس» حرکت کنند

کتابدارها در خدمت ترویج یادگیری مادام‌العمر هستند تا بتوانند جامعه‌ای از افراد آموزش دیده داشته باشند. کتابدارها تسریع‌کننده روشنگری در جامعه هستند

می‌کند. برای مثال، وقتی فردی درباره موضوعی تخصصی در حوزه پزشکی سوآلی می‌کند، ما جواب را از طریق آموزش نحوه استفاده از پایگاه داده‌های برخط، به او نشان می‌دهیم. نظر او در مورد کتابدارهای مجازی این است که کتابدارهای واقعی از آن‌ها بسیار کارآمدترند. او می‌گوید: «ممکن است برسید چرا وجود معلم برای مدرسه حیاتی است. کتابدارها در خدمت ترویج یادگیری مادام‌العمر هستند تا بتوانند جامعه‌ای از افراد آموزش دیده داشته باشند. کتابدارها تسریع‌کننده روشنگری در جامعه هستند.»

تعیین حرکت آتی کتابخانه‌ها و چگونگی و زمان آن، عمدتاً به بودجه و سیاست‌های محلی بستگی دارد که البته تشخیص آن را مبهم و پیچیده می‌کنند. خواسته بسیاری از افراد، نه آخرین ابزار پیشرفته فناوری بلکه ساعت کار و کارکنان بیشتر است. زمانی که از اولیور پرسیده شد که واکنش کتابخانه نشویل به اندکی افزایش بودجه چه خواهد بود، لبخندی زد و گفت: «ما بسیار هیجان‌زده شدیم که شهردار بودجه‌ای در اختیار ما قرار داد تا کتابخانه در روزهای دوشنبه، که پیش از این تعطیل بود، باز باشد.»

ورزانی اشاره کرد که هر ایالت، در زمینه تأمین بودجه کتابخانه، قوانین مربوط به خود را دارد و در بسیاری از شهرها، به دلیل نیاز به بودجه برای سایر موارد، احتمالاً خدمات کتابخانه کاهش می‌یابد. او گفت:

«من فکر می‌کنم کتابخانه‌های آینده بسیار به کتابخانه‌های کنونی شبیه‌اند اما بسیاری از کتابخانه‌ها به شکاف دیجیتالی و کمبود بودجه دچارند و احساس می‌کنم که مهجور باقی مانده‌اند. متأسفانه بسیاری از کتابخانه‌ها مسئول فناوری اطلاعات ندارند و این وظیفه به‌روزرسانی، نگهداری از رایانه‌ها یا ایجاد یک وبگاه پویا را دشوار می‌سازد.»

جادوی کتابخانه

به نظر می‌رسد ماهیت کتابخانه‌های آینده، پیچیده‌تر از کاربرد صرف کتاب‌های الکترونیکی، برنامک‌ها و استفاده خلاقانه از فضاست و این به دلیل تعامل منحصر به فرد میان کاربران، کتابدارها و اجزای موجود در فضای فیزیکی ساختمان کتابخانه است؛ چیزی که یکی از والدین آن را جادو می‌خواند. او می‌گوید: «اینکه گردگرد شما را کتاب فرا گرفته باشد و بتوانید در بین کتاب‌ها بگردید و کشف کنید، بسیار شگفت‌انگیز است. من عاشق اجتماع آن هستم؛ انگار ما از یکدیگر کتاب قرض می‌گیریم و آن‌ها را با هم به اشتراک می‌گذاریم. کتابدارها نیز

برای کمک به ما بسیار مشتاق‌اند.

یکی دیگر از والدینی که در تحقیق پیو شرکت کرده، معتقد است کتابخانه برای او و خانواده‌اش بسیار اهمیت دارد. کتابدارها او و خانواده‌اش را به گرفتن حداکثر مجاز ۶۰ کتاب در ماه تشویق می‌کنند. در عین حال، او و فرزندانش از امکانات کتابخانه مانند قصه‌گویی، نمایش عروسکی و دیدن آثار هنری استفاده می‌کنند. او می‌گوید:

برای ما کتابخانه نماد فرصت است. اینجا هزاران کتاب هست که ما هیچ‌وقت نمی‌توانیم بخریم. ما یک خانواده کاری هستیم و کتابخانه موقعیت‌های فرهنگی برای ما ایجاد کرده است؛ موقعیت‌هایی که خود هرگز نمی‌توانستیم هزینه آن‌ها را برداریم. ما در کتابخانه‌مان افراد متمول و بی‌خانمان را می‌بینیم. در واقع، اینجا برش کوچکی از کل جامعه است. فکر نمی‌کنم در کل شهر جایی مثل این کتابخانه باشد. اینجا یکی از مکان‌های مورد علاقه ماست.»

همان‌طور که کتابخانه‌ها، با برخط کردن کتاب‌ها و خدمات به‌سوی آینده پیش می‌روند و بسیاری از مردم از این خدمات استفاده می‌کنند، نیاز به گرد هم آمدن با افراد هم‌فکر و کشف دانش و اطلاعات همواره ثابت خواهد ماند. اگر کتابخانه محل شما برای دیجیتالی شدن، کند است، همان‌طور که یکی از کتابدارها می‌گوید: «از خودتان پرسید چه می‌خواهید. با کتابدارها صحبت کنید و از تغییراتی که می‌خواهید ببینید حمایت کنید. اگر کتابخانه شما آنچه را می‌خواهید ندارد، مقصر خود شما هستید.» او در مورد آینده می‌گوید: «ما نمی‌دانیم در آینده چه خواهد شد ولی آماده حرکت رو به جلو هستیم؛ زیرا همواره به نیازهای اجتماع اطرافمان گوش می‌کنیم.»

* پی‌نوشت‌ها

1. Holly Korbey
 2. Nashville
 3. Kent Oliver
 4. Pew Study
 5. Maker Space:
- این فضاها مکان‌هایی هستند که آن دست‌سازها، نرم‌افزارها و سخت‌افزارها و وسایل دیگر برای کمک به افراد خلاق و کارآفرین گرد می‌آیند. و بچه‌ها با هم درباره ابداعات و خلاقیت‌های خود گفت‌وگو می‌کنند.
6. DIY: Do it yourself:
- روش ساخت، اصلاح یا ترمیم چیزها بدون کمک مستقیم متخصصان است.- 7. MacArthur
- 8. Kate Hewitt
- 9. Far Brook School
- 10. Hyperlink
- 11. Tiffany Verzani

* منبع:

۱. این مقاله در Public Libraries online در سال ۲۰۱۲ منتشر شده است.